

Wist u dat?

Ditjes en datjes over (koren-)molens

Dit document is bedoeld voor de vrijwilligers van molen De Goede Verwachting. Het biedt een klein beetje achtergrond en wat losse verhalen om bezoekers tijdens de molendagen mee te entertainen.

1. Op het Vinkenterrein stond vroeger een zaagmolen die in 1897 verbrand is. De herbouw als korenmolen past in het beeld dat molens door de eeuwen heen een andere bestemming kregen (molen De Hoop op 't Zand is bijv. nu korenmolen en was vroeger ook zaagmolen)
2. Een korenmolen 'voedde' in het verleden 3-4.000 bewoners (maar produceerde ook veevoer). Dat gebeurde op basis van 5-6 dagen malen per week en alleen overdag. Je kunt aan de hand van het aantal korenmolens in een dorp of stad een eerste indruk krijgen van de omvang van de stad.
3. Een korenmolen kan pas bij windkracht 4 draaien. De bovensteen van het maalwerk, de looper, is de draaiende steen en deze kan tussen de 1500 en 2000 kilo wegen. De ligger weegt een stuk minder. Omdat de stenen slijten door gebruik, worden soms lopers in hun 2de leven als ligger gebruikt.
4. De molenstenen worden meestal omhoog getakeld met een aparte katrol, waarbij soms van windkracht gebruik wordt gemaakt maar meestal paarden en menskracht (minder risico op ongelukken). Maalstenen gaan honderden jaren mee. Ze worden elke 2-3 jaar opnieuw bewerkt, waarbij de groeven worden vernieuwd. Dit proces heet billen. De molenaar deed dit vroeger altijd zelf, daarom is hij naast alle andere taken ook een beetje beeldhouwer.
5. Een korenmolen in bedrijf kan, afhankelijk van windsterkte en wijze van malen enkele honderden kilo's per uur produceren. Vaak had een molen een dubbel stel stenen, waarbij de kleinere stenen gebruikt werden voor kleinere batches, zoals rogge, gerst, ed.
6. De meeste molens verbranden: de oorzaken daarvan zijn bliksem, het op hol slaan van de wieken (waardoor de houten vang/rem niet meer werkt) en olielampen, etc. Sinds de 2de helft 19de eeuw worden molens soms ook mede aangedreven door stoommachines, die ook brand veroorzaakten
7. Er zijn in Nederland nog zo'n 1.250 molens actief. Op het dieptepunt in de 80-er jaren van de vorige eeuw waren dat er minder dan 1.000. op het hoogtepunt in de 19de eeuw waren er 8-10.000 molens actief. Daarvan waren 25-30% korenmolens en 35-40% poldermolens. Het restant was industriemolens (olie, hout, papier, tabak, verf, mosterd, zaden,
8. De wieken van molens draaien tegen de klok in. De moderne windmolens draaien juist met de klok mee. De oorzaak van het tegen de klok in draaien is niet goed vast te stellen: verklaringen zijn de heersende windrichting in Nederland; de bouw van de wieken, waarbij de molenaar met zijn sterke rechterhand het end (de wiek) kan vasthouden en nog een aantal meer fantasievolle verhalen. Mocht je de molen de andere kant uit willen laten draaien, dan vereist dat een flink aantal technische aanpassingen, waaronder de vang.
9. De wieken kunnen verhalen vertellen, de stand van de wieken en soms ook de vlaggetjes vertellen de boodschap. Denk aan blijdschap, rouw, lange rust, reparatie nodig. In de 2de WO werden razzia's vaak rond-geseind via de molens.

10. De Goede Verwachting is een stellingmolen, een buitenkruier, een achtkantige riet-gedekte molen, maar ook een stadsmolen en een korenmolen. Er bestaat geen enkelvoudige indeling van molens en dus verschilt de naamgeving per gesprek:

- a. Stellingmolen: een molen met een aparte stelling; meestal om het wiekenkruis hoger te krijgen (de windbiotoop speelt hierbij een rol)
- b. Buitenkruier: een molen waarbij het draaien op de wind buiten de molen gebeurt, zie de enorme houten constructie aan de achterzijde. Veel Noord Hollandse poldermolens zijn binnen-kruiers, daar zie je die constructie niet.
- c. Achtkantig, riet-gedekt: er zijn stenen molens, ronde molens, paltrokken, standerdmolens, beltmolens en nog een lange lijst meer. Vaak afhankelijk van functie, beschikbaar materiaal en lokale traditie.

11. De benedenruimte van een korenmolen was meestal bestemd voor opslag van graan en gemalen meel. Het graan werd met gebruik van windkracht omhoog gehesen (zie het glazen gat als je omhoog kijkt). Dit heet het lui-werk. De molenaar is evenwel niet lui in de zin dat hij het graan niet op zijn schouders omhoogtilt. Er werd in korenmolens meestal niet gewoond, in tegenstelling tot veel poldermolens (die het waterbeheer ondersteunden).

12. Molenaars werden, ondanks de verhalen over diefstal van graan, doorgaand zeer gewaardeerd in de gemeenschap. Het was een hard beroep, je moest getrouwd zijn om het werk af te krijgen. In de dorpen en steden waren meestal knechten beschikbaar, daarbuiten veel minder (eigen kinderen). Vaak werden er nog klusjes bijgedaan, zoals vissen, zeilen maken, touwknopen, etc.